

Teminės apžvalgos

EMOCINIS INTELEKTAS IR JO VERTINIMO PROBLEMA

Irina Remeikaitė

Psichologijos bakalaurė
Vytauto Didžiojo universiteto
Psichologijos katedra
K. Donelaičio g. 52, LT-3000 Kaunas
Tel. (8 699) 8 79 20
El. paštas: Irinna_rem@yahoo.com

Rosita Lekavičienė

Socialinių mokslų daktarė, docentė
Kauno technologijos universiteto
Psichologijos katedra
K. Donelaičio g. 73, LT-3006 Kaunas
Tel. (8 37) 30 01 28
El. paštas: roleka@smf.ktu.lt

Emocinio intelekto sąvoka Lietuvoje yra pakankamai nauja ir kol kas dažniausiai minima tik populiarus pobūdžio leidiniuose. Šiame straipsnyje bandoma susisteminti emocinio intelekto sampratos įvairovę analizuojant emocinio intelekto ir gretutinių sąvokų – socialinio intelekto, racionalių intelekto ir kt. – santykį. Apibendrinus įvairių autorių požiūrius, išskirtos dvi emocinio intelekto traktavimo kryptys. Pirmoji, plėtojama Mayerio ir jo bendradarbių, emocinį intelektą suvokia kaip sugebėjimus, antrosios krypties atstovai Bar-On, Goleman ir kt. į emocinio intelekto sampratą dar įtraukia ir asmenybės savybes. Plačiausiu požiūriu emocinis intelektas apibrėžiamas kaip asmenybės gebėjimas integruoti jausmus ir mąstymą, t. y. atpažinti ir suvokti emocijas ir jų reikšmę, jas asimiliuoti bei valdyti ir tuo remiantis samprotauti. Straipsnyje aptariama emocinio intelekto vertinimo problema: ar įmanoma išmatuoti tikrąjį konstrukta – asmenybės emocinį intelektą, ar tik asmenybės nuostata jo atžvilgiu; pristatomos šiuo metu žinomiausios emocinio intelekto vertinimo metodikos (Bar-On Emotional Intelligence Inventory, Multifactoral Emotional Intelligence scale, I. Jerabek EI test ir kt.), aptariama jų validumo problema. Straipsnyje analizuojamas emocinio intelekto ir asmenybės savybių santykis, amžiaus bei lyties veiksnys ir kt., pateikiamas požiūris į emocinio intelekto lavinimo galimybes.

Pastaraisiais dešimtmečiais asmenybės adaptyvumo, socialinio elgesio efektyvumo problemos atsidūrė tyrinėtojų dėmesio centre. Gausiuose mokslo darbuose socialiniam elgesiui analizuoti naudojamos pačios įvairiausios sąvokos: socialinė kompetencija, socialinis intelektas, tarpasmeninis intelektas, komunikacinė kompetencija ir pan. Dažnai jų santykis nėra aiškus ir įvairių autorių skirtingai suprantamas. Tačiau socialinio elgesio tyrinėtojai ieško vis naujų atskaitos taškų ir psicholo-

gijos moksle pavartoja naujų sąvokų, sampratų. Vienas naujausių – emocinio intelekto – konstruktyvūs psichologijoje visai neseniai. Kiek žinoma, Lietuvoje dar nėra atlikta mokslinių tyrimų, skirtų emocinio intelekto problemoms, o ir pati sąvoka dažniausiai minima tik populiarus pobūdžio leidiniuose. Todėl straipsnyje pristatomo teorinio tyrimo tikslas – pateikti emocinio intelekto sampratą psichologijos moksle ir įvertinti emocinio intelekto matavimo galimybes.

Emocinis intelektas: jausmų ir mąstymo integravimas

Emocinio intelekto samprata. Intelektu problema tyrinėjantys mokslininkai atkreipė dėmesį į tai, kad sėkminga asmens karjera arba gebėjimas spręsti asmeninio gyvenimo problemas negali būti paaiškintas vien aukštu bendru intelekto koeficientu (IQ). Tiek ekspertų, tiek neprofesionalių tyrinėtojų nuomone, apibrėžiant intelekto sąvoką reikėtų kalbėti ne vien apie kognityvinius veiksmus. Jau 1920 metais Thorndike pasiūlė intelekto modelį, kuriame, be tradicinių intelekto veiksmų, yra ir kiti veiksniai, kuriuos apibendrinamas jis pavadino socialiniu intelektu. Thorndike (1920) supratimu, socialinis intelektas yra sugebėjimas „suprasti ir valdyti vyrus ir moteris, berniukus ir mergaites – išmintingai veikti žmogiškuose santykiuose“ (citata tekste: Derksen, Kramer & Katzko, 2002, p. 38). Šiame socialinio intelekto apibrėžime galime įžvelgti tiek kognityvinį, tiek elgesio aspektą (į tuos aspektus, kaip matysime vėliau, atsižvelgiama bandant išskirti ir emocinio intelekto struktūrinę dalį). Thorndike teigia, kad visų pirma sugebėjimas suprasti žmones ir mokėti elgtis socialinėje aplinkoje yra intelektualinis sugebėjimas ir, antra, šis gebėjimas skiriasi nuo kitų intelekto aspektų: abstraktaus-verbalinio ar konkretaus-mechaninio (mintis tekste: Derksen et al., 2002). Matome, kad jau XX amžiaus pradžioje mokslininkai buvo įsitikinę, kad intelektas nėra vienpusis, o greičiau daugiaplanis ir nevienareikšmis konstruktas. Šalia paprastai pagrindiniu laikomo racionaliojo arba bendrojo intelekto nagrinėjamos įvairių kitų, tarp jų ir socialinio bei emocinio intelekto, sąvokos.

Socialinio intelekto sąvoka sulaukė daug mokslininkų dėmesio: ginčytasi, ar tai yra savarankiškas konstruktas, ar tik viena iš bendrojo intelekto sudedamųjų dalių. Iš karto paaiškėjo ir dvi pagrindinės šio naujo konstrukto proble-

minės ypatybės. Tai, kaip teigia Derksen ir bendraautorai (2002), yra apibrėžimų gausa ir įvairovė, kuri kol kas neleidžia susiformuoti vienai, daugiau ar mažiau visiems vienodai suprantamai sąvokai. Kita problema – šio intelekto ištyrimas ir validus išmatavimas. Čia irgi gausu įvairių nuomonių, paremiančių skirtingus socialinio intelekto teorinius pagrindimus. Beje, su šia problema nuo pat pradžių susiduriama ne tik socialinio ar emocinio intelekto, bet ir bendrojo ar kognityvinio intelekto srityse¹.

Galima sakyti, kad beveik nepastebėtos liko R. Leeperio pastangos atkreipti dėmesį į D. Wechslerio minėtus „neintelektinius bendrojo intelekto veiksmus“. Dar 1948 metais R. Leeperis rašė apie „emocinį mąstymą“, kuris, jo žodžiais tariant, yra „loginio mąstymo“, taip pat ir bendrojo intelekto dalis (citata tekste: Derksen et al., 2002). Nuo to laiko beveik keturiasdešimt metų niekas netyrinėjo šios emocinės intelekto savybės, kol H. Gardner paskelbė savo septynių intelekto tipų teoriją. Šioje teorijoje vienas iš intelekto tipų yra „asmeninis intelektas“. Šis savo ruožtu dar skirstomas į tarpasmeninį (interpersonalinį) ir vidinį asmeninį (intrapersonalinį) intelektą. Iki šiol intelekto sąvoka vis dar buvo tapatinama vien su bendroju intelektu (IQ) ir laikoma jo sinonimu. Tačiau nesunku pastebėti, kad būtent išskyrus interpersonalinį

---

¹ Kadangi nėra visų pripažinto patikimo ir validaus emocinio intelekto matavimo būdo, mokslininkai, tyrinėjantys emocinį intelektą, neretai išskiria dvi – emocinio intelekto ir emocinio intelekto koeficiento – sąvokas. Nesant validžių testų gali nutikti, kad tiriamoji EI testo įvertinimai visiškai neatspindės realių jų gebėjimų. Dar viena problema yra ta, kad galbūt testais apskritai neįmanoma įvertinti paties intelekto, o įvertinamas tik jo pasireiškimo laipsnis testuojant. Kitaip tariant, neretai testais nustatomi ne realūs žmoguje slypintys potencialūs gebėjimai, o tik jų pasireiškimo lygis tuo momentu (tai ir vadinama intelekto koeficientu). Šiame straipsnyje atskirai neapibrėšime minėtų sąvokų ir norėtume atkreipti dėmesį, kad vertosime būtent tokias sąvokas, kokias vartoja konkretūs mūsų cituojami autoriai.

ir intrapersonalinį intelektą mokslininkai atkreipė ypatingą dėmesį iki šiol menkai tyrinėtą emocinių bei socialinių sugebėjimų vaidmenį bendroje intelekto struktūroje. Tarp minėtų mokslininkų buvo ir Reuven Bar-On, vienas pirmųjų bandęs tyrinėti Wechslerio vadinamuosius neintelektinius bendrojo intelekto veiksnius, o vėliau tai susiejęs su emocinio intelekto sąvoka (citata tekste: Derksen et al., 2002).

Psichologijoje žinoma gausybė bandymų intelektą skirstyti į kelis ar net keliolika tipų. Vienas tinkamiausių, mūsų požiūriu, yra bendrojo intelekto skyrimas į tris pagrindinius tipus: abstraktųjį, konkretųjį ir socialinį intelektą. Čia abstraktusis intelektas suprantamas kaip sugebėjimas suprasti ir manipuliuoti verbaliniais bei matematiniais simboliais; konkretusis – kaip sugebėjimas suprasti ir manipuliuoti daiktais (objektais); socialinis – kaip sugebėjimas suprasti žmones ir bendrauti su jais (Ruisel, 1992; citata tekste: Young, 1996). Iš esmės abstraktaus intelekto sąvoka pradėta vartoti individo laimėjimų prognozavimo akademinėje veikloje kontekste, o abstraktaus intelekto lygio siejimas su kitų sričių sėkmės prognozėms ne visada pasiteisindavo. Pradėta ieškoti „kitokio“, specifinio intelekto, jo veiksmų, kurie turi įtakos žmogaus veiklai neakademinėse sferose, tokiose kaip tarpasmeniniai santykiai šeimoje, darbe, draugijoje ir pan. Viena iš tokių alternatyvių koncepcijų yra jau minėta emocinio intelekto koncepcija. Remiantis anksčiau minėtu modeliu, emocinis intelektas, kaip dažniausiai pasireiškiantis socialinėje žmogaus gyvenimo sferoje, turėtų būti viena iš socialinio intelekto sudedamųjų dalių. Šis terminas pirmą kartą pavartotas Bar-Ono, Salovey ir Mayerio straipsniuose, kiek vėliau jis buvo išpopuliarintas Golemano. Beje, termino populiarumas ne visada teigiamai veikė mokslinę emocinio intelekto sampratos raidą (apie tai plačiau kalbėsime aptardamos įvairias emocinio intelekto koncepcijas).

Kalbant apie daugelį intelekto rūšių – verbalinį, erdvinį, socialinį ir pan. – intelektas apibūdinamas kaip „sugebėjimas suvokti, suprasti ir naudoti simbolius, t. y. mąstyti abstrakčiai“ (Mayer, Forgas, 2001, p. 8). Tuo tarpu emocinis intelektas (EI), kaip priklausantis šiai tarpusavyje susijusių intelektų grupei, apibūdinamas taip: „sugebėjimas suprasti ir panaudoti emocinę informaciją“ (Mayer, Forgas, 2001, p. 8). John D. Mayer ir Peter Salovey emocinį intelektą apibūdina kaip vidinius sugebėjimus ir galimybes. Šie autoriai kalba apie dvi EI puses: emocinės informacijos apdorojimo procesą ir tam procesui reikalingus įgūdžius. Pirmajame, 1990-aisiais suformuluotame, apibrėžime jie teigia, kad EI yra „emocinės informacijos apdorojimo būdas, kurį sudaro savo ir kitų žmonių emocijų įvertinimas, tinkama emocijų raiška, taip pat adaptyvus jų reguliavimas siekiant pagerinti gyvenimo kokybę“ (Mayer, DiPaolo, Salovey, 1990, p. 773). 1999 metais šie autoriai patobulino ir praplėtė šį apibrėžimą akcentuodami, kad yra du EI aspektai. Viena vertus, EI suprantamas kaip sugebėjimas atpažinti emocijų reikšmę bei jų ryšius ir remiantis tuo samprotauti, mąstyti; o kita – kaip emocijų suvokimas, supratimas, asimiliavimas ir valdymas (citata tekste: Mayer, Forgas, 2001).

Rašydamas populiariausią savo knygą „Emocinis intelektas“, Goleman teigia rėmėsis ką tik cituotu Mayerio ir jo bendraautorių apibrėžimu. Golemano manymu, emocinis intelektas pasireiškia penkiose pagrindinėse srityse, tai yra: „savo jausmų pažinimas <...> emocijų valdymas <...> gebėjimas siekti tikslo <...> gebėjimas išvelgti kitų žmonių jausmus <...> (ir) žmonių tarpusavio santykiai“ (2001, p. 63–64). Tačiau šiame Golemano apibrėžime, kaip teigia pats Mayer (Mayer & Forgas, 2001), emocinio intelekto supratimas iš esmės yra visai kitoks ir labiau apibūdina motyvaciją, tikslo siekimą ir socialinius santykius nei intelektą. Savo

ruožtu Goleman bandė atskirti dvi susijusias sąvokas – emocinį intelektą ir emocinę kompetenciją, kuri, pasak jo, yra išmoktas įgūdis, pagrįstas emociniu intelektu (Cherniss & Goleman, 2001). Taigi *prielaidas mokėjimams* Goleman įvardijo emociniu intelektu, o *pačius mokėjimus* – emocine kompetencija. Jo manymu, aukštas žmogaus emocinis intelektas dar visiškai negarantuoja, kad jis jį „įgyvendins“ praktikoje, išplėtodamas tam tikrą kompetenciją; aukštas emocinis intelektas tik sudaro tam sąlygas.

Beje, nevertėtų skubėti visų šio autoriaus darbų priskirti populiariajai literatūrai. Nors 1995 metais išleista Golemano knyga „Emocinis intelektas“ yra atvirai populistinė ir ja neabejotinai siekta komercinių tikslų, tačiau pats autorius aktyviai dalyvauja viename iš didžiausių emocinio intelekto tyrimo centrų – EI konsorciumo (*EI Consortium*) – veikloje ir kartu su kitais jo nariais yra atlikęs bei aprašęs nemažai mokslinių šios srities tyrimų. Minėtoje knygoje autorius pateikia gausių, iš įvairiausių šaltinių surinktų tyrimų duomenų, kurie vienaip ar kitaip sąlygojo emocinio intelekto koncepcijos atsiradimą. Nors mokslininkams medžiagos pateikimo forma knygoje ir nėra patraukli, tačiau ši knyga yra viena iš nedaugelio, kurioje detalai apžvelgiamos istorinės emocinio intelekto sąvokos atsiradimo prielaidos.

Savaipemocinį intelektą apibūdina kitas pasižymėjęs šios srities tyrimuose autorius – Reuven Bar-On. Jo manymu, emocinis intelektas – tai „nekognityviųjų sugebėjimų rinkinys, mokėjimai ir įgūdžiai, kurie daro įtaką asmens sugebėjimui sėkmingai susidoroti su aplinkos reikalavimais ir spaudimu“ (Mayer, Forgas, 2001, p. 9). Šis autorius, kaip jau minėta, emocinį intelektą kildina iš Wechslerio „neintelektinių bendrojo intelekto veiksmų“. Jis išskiria asmeninį ir tarpasmeninį emocinį intelektą bei asmenybės savybes, glaudžiai susijusias su emoci-

niu intelektu (adaptyvumą, streso toleranciją ir t. t.).

Panašiai EI suvokia Ilona Jerabek (1996 a), kurios supratimu tai yra sugebėjimas atpažinti ir įvardyti savo ir kitų emocijas bei poreikius, taip pat šių poreikių suderinimas su ilgalaikiais tikslais ir kitų žmonių poreikiais. Aukštą EI turintys žmonės žino, kaip kontroliuoti savo emocijas, motyvuoti save ir sėkmingai panaudoti vidinius (energija, pastangos) bei išorinius (socialiniai ryšiai, empatija) išteklius. EI sąvoka apima tiek sugebėjimą reikšti emocijas, emocinę išvalgą bei savimoneę, tiek empatiją, tikslingumą bei motyvaciją. Kaip ir Bar-On ar Goleman, ši autorė šalia EI sąvokos nagrinėja asmenybės savybių įtaką emociniam intelektui. Tačiau jos pozicija, mūsų požiūriu, yra nepakankamai stipri, kai norime surasti ribą tarp žmogaus intelekto ir asmenybės savybių. Tai panašu į populistinę Golemano poziciją, kai emocinio intelekto sąvoka vartojama tiek žmogaus intelektiniams sugebėjimams, tiek motyvacijai, empatiškumui ar asmenybės charakterio savybėms apibūdinti. Kaip jau minėjome, Bar-On taip pat daug dėmesio skiria asmenybės savybėms, tačiau jo koncepcijoje jos nėra emocinio intelekto dalis, o tik žmogaus charakteristikos, turinčios įtakos emocinio intelekto raidos bei naudojimo galimybėms.

Egzistuoja ir daugiau bandymų apibrėžti emocinio intelekto sąvoką. EI kartais įvardijamas kaip artimas racionaliajam intelektui, tik labiau apimantis emocijų supratimą ir išvalgą nei kitas psichines funkcijas (Abramovitz, 2001). Kitur pabrėžiama, kad EI yra būdas atpažinti, suprasti ir pasirinkti, kaip mąstyti, jausti ar veikti (Freedman et al., 1998); akcentuojamas emocinio intelekto vaidmuo jausmų ir mąstymo integracijai (Meywald, 2001). Cooper (1996) EI apibūdina kaip sugebėjimą jausti, suprasti ir efektyviai taikyti emocinę išvalgą, kaip žmogiškosios energijos, informacijos, ryšių ir įtakos šaltinį. Neretai EI traktuojamas kaip socia-

linio intelekto subkategorija, glaudžiai susijusi su tuo, ką kiti vadina intrapersonaliniu intelektu arba emociiniu kūrybiškumu (Hein, 2001). Steve Hein (1999) emociinį intelektą apibūdina kaip protinį gebėjimą, kurio esmę sudaro emocinis jautrumas, supratimas, įsisąmoninimas ir valdymo įgūdžiai, padedantys išlaikyti sveikatą, laimės jausmą ir išlikti. Mūsų požiūriu, bendra visų bandymų apibrėžti emociinį intelektą problema yra neaiški riba tarp intelektinių gebėjimų ir asmenybės savybių. Neišsprendus šios problemos gali atsitikti taip, kad naujas konstruktas tebus kitokseniai atrastų psichologinių reiškinų įvardijimas.

Emocinio intelekto ir kitų intelekto tipų santykis. Emocinis intelektas, kaip priklausantis intelektų grupei, turėtų koreliuoti su kitų sričių intelekto rodikliais. Koreliacija turėtų būti pakankamai aukšta, kad galėtume EI priskirti bendrai intelektų grupei, bet ir pakankamai žema, kad galėtų matuoti kažką naujo, o ne tuos pačius sugebėjimus. Mayerio, Caruso ir Salovey duomenimis (2000), EI koreliuoja su kitų tipų intelektais, pavyzdžiui, bendras EI statistiškai reikšmingai koreliuoja su verbaliniu intelektu ($r = 0,36$, $p < 0,01$). Tų pačių autorių tyrimo duomenimis (Bar-On, Parker, 2000), EI visiškai nėra susijęs su Raveno progresyviųjų matricų testo rezultatais ($r = 0,05$; koreliacija statistiškai nereikšminga). Šis faktas aiškinamas tuo, kad Raveno matricų metodas iš tikrųjų matuoja erdvinius sugebėjimus, kurie nėra susiję su emociine sfera.

Kognityvieji ir nekognityvieji sugebėjimai, kaip manoma, yra labai susiję ir netgi teigiama, kad nekognityvieji sugebėjimai padeda pagerinti kognityvų žmogaus funkcionavimą (Cherniss, 2000). Tokiu pavyzdžiu galėtų būti vadinamasis „zefyrų tyrimas“ (Cherniss, 2000; Cherniss, Goleman, 2001), kai buvo tirtas vaikų sugebėjimas atidėti malonumus žinant, kad už tai gaus dar didesnę atlygį (kitai sakant, tirta vaikų

savitvarda). Po dešimties metų ištyrus tuos pačius vaikus pastebėta, kad „kantriausią“ SAT testo (bendrųjų mokslinių sugebėjimų testas, JAV) rezultatai buvo geresni nei kitų. Tyrėjai priėjo prie išvados, kad nekognityviniai vaikų sugebėjimai galėjo turėti įtakos didesniems laimėjimams mokslo (kognityvioje) srityje. Mayer taip pat nustatė reikšmingą teigiamą sugebėjimo atpažinti emocijas pasakojimuose, empatijos, atvirumo, negyvybiškumo ir SAT testo rezultatų koreliaciją. Kitais žodžiais tariant, žmonės, kurie rašytiniuose žodžiuose geriau atpažįsta emocijas, taip pat yra ir empatiškesni, atviresni, intelektualiesni, ir atvirkščiai. Kaip teigia Mayer, tai rodo minčių, pojūčių ir emocijų sąsajas (Hein, 2001).

Emocinių sugebėjimų reikšmė žmonių gyvenime analizuota longitudiniame Sommerville'io (JAV) tyrime: buvo ištirti socialiai remtini vyriškos lyties vaikai, kurių vieno trečdalis IQ buvo žemesnis nei 90. Tačiau tuos pačius individus ištyrus po 40 metų paaiškėjo, kad IQ turėjo mažai įtakos jų karjerai. Kaip labiausiai susijusius su jų sėkme darbe šio tyrimo autoriai įvardija sugebėjimą susidoroti su frustracija, kontroliuoti emocijas ir gerai sugyventi su žmonėmis (Cherniss, 2000). Panašūs rezultatai gauti ir kitame longitudiniame tyrime, kur testų rinkiniu buvo ištirti doktorantūros studijų studentai. Vėliau, maždaug po 40 metų, išanalizavus jų karjerą, laimėjimus, rekomendacijas ir kt., prieita prie išvados, kad emociniai ir socialiniai sugebėjimai buvo keturis kartus svarbesni karjerai ir profesiniam prestižui nei abstraktusis intelektas (Cherniss, 2000).

Taigi, mūsų požiūriu, autorių darbuose iš esmės galima išskirti dvi EI traktavimo kryptis. Pirmoji, plėtojama Mayerio ir jo bendradarbių, koncentruojasi į EI kaip sugebėjimus; antroji (Bar-Ono, Golemano požiūriu) – į EI sampratą įtraukia ir asmenybės savybes. Plačiausia prasme emocinis intelektas gali būti apibrėžiamas

kaip sugebėjimai, daugiau ar mažiau susiję su asmenybės savybėmis, padedantys apdoroti emocinę informaciją, t. y. atpažinti ir suvokti emocijas ir jų reikšmę, jas asimiliuoti bei valdyti ir tuo remiantis samprotauti. Egzistuoja nemažai netiesioginių įrodymų, kad emocinis intelektas nėra vien naujas, tam tikras asmenybės savybes apibendrinantis pavadinimas: greičiau emocinis intelektas priklauso tarpusavyje susijusių, bet kartu ir labai skirtingų intelektinių sugebėjimų grupei. Tačiau minėtas teiginys reikalauja dar daugelio nuodugnių tyrimų, kurie patvirtintų ar paneigtų šią kol kas labiau intuityviai plėtojamą prielaidą.

Empiriškai nustatytos emocinio intelekto ir įvairių veiksnių (amžiaus, lyties ir kt.) sąsajos

Kaip buvo minėta, emocinio intelekto sąvoka yra gana nauja psichologijoje, todėl atlikta santykinai nedaug šios srities tyrimų. Deja, jų rezultatai ir interpretacija neretai esti prieštaringa. Taip nutinka greičiausiai todėl, kad, matyt, ne visada naudojami validūs testai, o ir pati EI sąvoka įvairių autorių skirtingai interpretuojama. Apžvelgsime empiriškai nustatytas emocinio intelekto ir kai kurių veiksnių sąsajas.

EI santykis su amžiumi ir lytimi. Kaip ir abstraktusis intelektas, kuriam įtakos gali turėti amžius ir įgyta patirtis, EI taip pat turėtų vystytis (jeigu laikysime, kad EI atitinka intelekto konstrukto reikalavimus). Jerabek (1996 b) ir Bar-Ono (1997, citata tekste: Derksen et al., 2002) tyrimai patvirtina, kad EI lygis priklauso nuo tiriamojo amžiaus. Bar-Ono duomenimis, bendrasis emocinis intelektas didėja iki 50 metų. Derksen, Kramer ir Katzko (2002) tyrė platesnę imtį, į kurią įėjo ir vyresni nei 50 metų žmonės, ir nustatė, kad EI lygis, matuojamas „Bar-On EQi“ testu, pasiekia aukščiausią lygį sulaukus 35–44. Vėliau jis pradeda mažėti.

Paprastai manoma, kad emocingumas būdingesnis moterims ir jos geriau moka atpažinti emocijas. Diner įsitikinęs, kad „moters emocijas (ir teigiamas, ir neigiamas) išgyvena stipriau nei vyrai. Atsiribojus nuo lyties, reikia pripažinti, kad emocinis gyvenimas yra turtingesnis tų žmonių, kurie pasižymi didesniu pastabumu“ (Goleman, 2001, p. 71). Döring-Seipel, Lantermann ir Otto (Meywald, 2001) nustatė, kad vyrai ir moterys nesiskiria pagal emocijų atpažinimą. Lyčių skirtumas yra tik toks, kokį dėmesį jie skiria emocijoms. Moterys paprastai yra atidesnės emocinei sferai, todėl gali skirtis ir jų elgesys (Meywald, 2001). Yra ir priešingų tyrimų duomenų, pavyzdžiui, Mayerio, Caruso ir Salovey (2000) duomenimis, moterų EI įvertinimai iš esmės yra aukštesni nei vyrų.

EI ir asmenybės savybės. Nemažai tyrimų atlikta norint išsiaiškinti, kaip emocinis intelektas yra susijęs su asmenybės savybėmis. Tai daryta dėl dviejų priežasčių: visų pirma norėta sužinoti, ar EI lygis susijęs su sėkme žmogaus gyvenime, antra, stengtasi išsiaiškinti, ar EI koeficientas, išmatuotas tam tikru testu, ne per stipriai koreliuoja su asmenybės savybėmis, kas reikštų, kad tai nėra naujas konstruktas, o tiesiog tų pačių struktūrinių vienetų pavadinimas nauju vardu. Ciarochi ir kt. (Bar-On, Parker, 2000) duomenimis, MEIS testo rezultatai koreliuoja su ekstraversija ($r = 0,26, p < 0,05$) (Bar-On, Parker, 2000; Mayer, Forgas, 2001), atvirumu savo jausmams ($r = 0,24, p < 0,05$) ir pasitikėjimu savimi ($r = 0,31, p < 0,05$), neigiamai koreliuoja su neurotiškumu (Mayer, Forgas, 2001). Tačiau yra nuomonių, kad neurotiški žmonės kaip tik gali turėti aukštesnę emocinį intelektą. Aiškinama, kad žmonėms, kurie dažniau susiduria su negatyviomis emocijomis, reikia ir daugiau įgūdžių su jomis susidoroti. Taigi jie savaime išsiugdo geresnius emocinius gebėjimus. Kita vertus, neurotiškesni žmonės paprastai pesimistiškiau atsiliepia apie savo gebėjimus,

todėl jų gebėjimai gali būti nepakankamai įvertinti (Mayer, Forgas, 2001). Tai ypač aktualu EI nustatant tokiais testais, kuriuose pats žmogus įvertina savo gebėjimus ir elgesį.

Minėto MEIS testo rezultatai yra palyginti mažai susiję su Cattello 16 AF testo rezultatais. Nustatytos statistiškai reikšmingos žemos teigiamos koreliacijos (nuo 0,14 iki 0,22) su keliais veiksniais: jausmingumu (veiksny I), intelektu (veiksny B) ir atvirumu pasikeitimams (veiksny Q_1). Neigiama koreliacija yra su įtarumu (L) ir pasiklovimo savimi (Q_3) veiksniais. Kitais duomenimis, matuojant Bar-Ono EI testu, asmenybės savybės (Eysencko didysis asmenybės savybių penketukas) yra daug labiau susijusios su EI (Mayer, Forgas, 2001).

Autoriai mini reikšmingas emocinio intelekto koreliacijas su empatiškumu. Teigiamą emocinio intelekto lygio ir empatiškumo koreliaciją ($r = 0,33$, $p < 0,01$) nustatė Mayer ir jo bendradarbiai (2000). Koreliacijų su empatija randa ir kiti autoriai, pavyzdžiui, Sullivan, Rubin ir kt. (Bar-On, Parker, 2000; Mayer, Forgas, 2001).

Emocinio intelekto lygis neigiamai koreliuoja su pragmatiškais pastangomis tobulinti savo asmenybę, pavyzdžiui, skaityti pagalbos sau ar prekybos metodų knygas ir pan. ($r = -0,16$, $p < 0,05$) (Mayer et al, 2001). Ciarochi ir kt. (Bar-On, Parker, 2000) taip pat teigia, kad žmonės, gaunantys aukštesnius multifaktorinės emocinio intelekto skalės (MEIS) balus, labiau patenkinti savo gyvenimu ($r = 0,28$, $p < 0,05$) ir geriau atsiliepia apie savo tarpasmeninių santykių kokybę ($r = 0,19$, $p < 0,05$).

Mayerio ir Forgaso (2001) teigimu, EI svarbus saviraiškai, susijęs su gebėjimu išreikšti savo pagrindinius talentus ir įgūdžius, jam padedant galima numatyti bendrą sugebėjimą išreikšti save. t. y. net tie individai, kurie teturi vidutinius ar net žemus kognityvinius sugebėjimus, turėdami aukštesnį EI lygį, gali visiškai reali-

zuoti savo potencialą. Žmonės, kurie sugeba adekvačiau suvokti, suprasti ir įvertinti kitų emocijas, geriau sekasi lanksčiai prisitaikyti prie socialinės aplinkos pasikeitimų ir sukurti palankius socialinius ryšius (Cherniss, 2000). Jera-bek (1996 b) tyrimų duomenimis, emocinio intelekto lygis vidutiniškai koreliuoja su asmenine sėkme ir pasisekimu tarpasmeniniuose santykiuose (koreliacija nuo 0,18 iki 0,47). Dažnai aukštas EI koeficientas koreliuoja su žmogaus noru būti su kitais žmonėmis, susidomėjimu žmonėmis apskritai (Mayer, Forgas, 2001).

EI ir socialinė aplinka. Mayerio ir jo bendradarbių (2000) tyrimai rodo, kad emocinio intelekto lygis teigiamai koreliuoja su tėviška šiluma ($r = 0,23$, $p < 0,01$). Tėviška šiluma čia suprantama kaip tėvų elgesys su tiriamaisiais apskritai, t. y. iš klausymas, nuoširdumas, švelnumas ir pan. Manoma, kad emocinio intelekto raidos lygiui ypač svarbus tėvų palaikymas vaikystėje ir palanki socialinė aplinka (Mayer, Forgas, 2001). Mayer ir Forgas (2001) tyrimais nustatė, kad žmonės, turintys aukštą emocinio intelekto koeficientą, nustatytą MEIS testu, linkę apie save manyti kaip apie laimingesnius, turinčius sėkmingesnius tarpasmeninius santykius ir gavusius daugiau tėviškos šilumos vaikystėje. Jie įsitraukia į tokią veiklą, kuri palaiko arba sustiprina jų pozityvų nusiteikimą (įvairiais tyrimais nustatytos koreliacijos nuo 0,50 iki 0,80, $p < 0,05$).

EI kultūriniai skirtumai. Vienas iš daugelio EI komponentų yra sugebėjimas atpažinti emocijas žmogaus veido išraiškoje. Empiriniai duomenys rodo, kad egzistuoja kultūriniai tokio sugebėjimo skirtumai. Matsumoto (1993, citata tekste: Kim, 2000) tyrė JAV gyvenančius įvairių rasių studentus ir nustatė įvairių grupių emocijos intensyvumo žmogaus veido nuotraukoje atpažinimo ir emocijos tinkamumo įvairioms socialinėms situacijoms skirtumų. Panašiai ir Nowicki, Glanville ir Demertzis (1998, citata

tekste: Kim, 2000) tyrė sugebėjimo skirti emocijas iš veido išraiškos skirtumus tarp afroamerikiečių ir iš Europos kilusių Amerikos gyventojų. Rezultatai rodo, kad pirmieji daug geriau skyrė emocijas iš Europos kilusių gyventojų veiduose nei pastarieji – afroamerikiečių veiduose. Tyrėjai šį faktą aiškina tuo, kad mažumos grupės nariams yra kur kas didesnė būtinybė sugebėti efektyviai dalyvauti visuomenės daugumos veikloje, todėl jie tiesiog privalo geriau suprasti visuomenės daugumos komunikacijos reikšmę. Tiems tautinės mažumos individams, kuriems blogiau sekasi interpretuoti neverbalinių elgesį, sunkiau prisitaikyti prie daugumos kultūros reikalavimų.

Emocinio intelekto vertinimo problema

Cheri A. Young (1996) žodžiais tariant, EI matavimas yra labiau menas nei mokslas. EI ir panašūs į jį konstruktai yra latentiniai, jų neįmanoma tiesiogiai stebėti, todėl ir kyla problemų nustatant validų jų matavimo būdą. Kai kurie autoriai netgi abejoja, ar įmanoma išmatuoti emocinius gebėjimus tokiais ribotomis priemonėmis, kuriomis yra nustatomas abstraktusis intelektas (Buck, citata tekste: Schulte, 1996). Vienas iš patogiausių ir dažniausiai naudojamų tyrimo būdų yra klausimyno pateikimas, kurį tiriamasis pildo raštu (arba kompiuteriu). Tačiau kyla klausimas: ar klausimynu galima išmatuoti tikrąjį konstruklą, ar tik žmonių nuostatą jo atžvilgiu. Tai kelia daug sunkumų interpretuojant surinktus duomenis.

Emocinio intelekto, kaip platesnės sąvokos, apimančios ne tik sugebėjimus, bet ir asmenybės savybes, populiariausia matavimo priemonė yra Bar-On EQi (*Bar-On Emotional Intelligence Inventory*). Tai vienas iš pirmųjų sukurtų emocinį intelektą matuojančių testų, kurio tikslas – efektyvaus emocinio ir sociali-

nio funkcionavimo, išreiškiančio žmogaus gerovę, matavimas (Bar-On, Parker, 2000). Jis sudarytas iš bendro EI įvertinimo bei penkių skalių ir penkiolikos jas sudarančių subskalių. Tai asmeninio emocinio intelekto skalė (pagarbos sau, emocinės savimonės, atkaklumo ir saviraiškos subskalės), tarpasmeninio emocinio intelekto skalė (empatijos, socialinės atsakomybės bei tarpasmeninių santykių subskalės), adaptacijos skalė (realybės testavimas, lankstumo ir problemų sprendimo subskalės), mokėjimo susidoroti su stresu skalė (streso tolerancijos, impulsų kontrolės subskalės) ir bendro nusiteikimo skalė (optimizmo ir laimės pojūčio subskalės). Tiesiogiai emociniam intelektui priskiriamos tik pirmosios 2 skalės (asmeninio bei tarpasmeninio emocinio intelekto skalės); kitos trys yra skirtos su emociniu intelektu susijusioms savybėms matuoti. Taip pat į klausimyną įtraukti 4 validumo indeksai ir korekcijos indeksas. Testą sudaro 133 teiginiai, tiriamasis turi kiekvieną jų įvertinti penkių balų skale kaip jam tinkantį ar netinkantį. Daugelio autorių (Kim, 2000; Mayer, Caruso & Salovey, 2000; Mayer & Forgas, 2001) požiūriu, čia iškyla validumo problema – šio testo rezultatai atspindi žmogaus nuostatas apie save. Juk tai, ką žmogus mano apie save, nebūtinai gali sutapti su tuo, koks jis yra iš tikrųjų. Nors vis dar mažai turima duomenų apie šio testo prognostinį validumą, tačiau viename iš empirinių tyrimų pagal minėto testo rezultatus buvo prognozuojamos į jungtines oro pajėgas (JAV) priimamų naujokų savybės (Cherniss, 2000). Iširtas šio testo konvergentinis ir diferencinis validumas (Bar-On, Parker, 2000).

Panašiai sukonstruotas ir I. Jerabek emocinio intelekto testas. Šiuo testu matuojant EI remiamasi koncepcija, kad emociniam intelektui įtakos turi aukštas pasiekimų poreikis, taip pat sugebėjimas išreikšti save, valingai ir

pasitikinčiai valdyti socialines, asmenines bei profesines situacijas. Žemi įvertinimai rodo šios veiklos neužtikrintumą ir netvirtumą (Jerabek, 1999). Klausimynu ištiriami keli emocinio intelekto aspektai: bendrasis emocinio intelekto koeficientas, EI elgesio aspekto ir EI žinių aspekto koeficientai.

Mayer, Caruso ir Salovey (2000) emocinį intelektą interpretuoja kaip sugebėjimą ir į jo konstrukta neįtraukia asmenybės savybių. Jie skiria šias emocinio intelekto struktūrines dalis: 1) sugebėjimą suprasti ir išreikšti emocijas, 2) sugebėjimą asimiliuoti emocijas mąstymo procese, 3) sugebėjimą suprasti emocijas ir jų prasmę, 4) sugebėjimą valdyti emocijas. Šiems emocinio intelekto aspektams matuoti Mayer ir jo bendraautoriai sukūrė multifaktorinę emocinio intelekto skalę MEIS (*Multifactorial Emotional Intelligence scale*), kuri sudaryta iš 12-os gebėjimų užduočių. Vertinant pirmąją emocinio intelekto dimensiją – emocijų suvokimą, tiriamojo prašoma atpažinti emocijas žmonių veiduose (iš nuotraukų), įvertinti muzikinio ar trumpo prozos kūrinio, kompiuterinės grafinės kompozicijos emocinį turinį (Mayer, 1999). Antrasis aspektas – emocijų asimiliavimas vertinamas pagal tai, kaip tiriamasis sprendžia emocines dilemas iš pateiktų trumpų situacijų ir pan. Autoriai mano, kad matuojant EI turėtų rūpėti svarbiausias klausimas – kaip žmonės sugeba atpažinti emocijas. Šie autoriai remiasi prielaida, kad jei žmogus sugeba atpažinti kitų žmonių emocijas, tai sugebės atpažinti ir savąsias. Kadangi šio pobūdžio testai dar tik kuriami, atsakymų teisingumas vertinamas pagal kelis kriterijus: 1) daugumos žmonių atsakymus, 2) ekspertų susitarimą ir 3) tai, ką pats veikėjas (nuotraukoje) ar kūrėjas jautė ir perteikė. Atsakymus vertinant įvairiais būdais, dažnai gaunami prieštarą rezultatai. Atsižvelgdami į šiuos testo trūkumus autoriai sukūrė naują testo versiją –

MSCEIT (*Mayer–Salovey–Caruso Emotional Intelligence Test*, pilną (V1.1) ir sutrumpintą (V2.0) versijas). Tiriant šiuo testu gaunami dveji visi skalių rezultatai: viena grupė rodo, kiek tiriamojo atsakymai atitinka daugumos konsensuą, kita – kiek atitinka ekspertų nustatytus kriterijus. Jau pradėtas tirti testo konstrukcinis ir diferencinis validumas, bet dar nėra duomenų apie prognostinį validumą (Cherniss, 2000; Bar-On, Parker, 2000).

Golemano emocinio koeficiento testas (*EQ test*) nustato emocinius sugebėjimus, pagrindines socialines kompetencijas ir asmenybės savybes. Testą sudaro kitų žmonių emocijų supratimo, savęs motyvavimo, santykių palaikymo subskalės (Mayer, Forgas, 2001). Autorius mėgina įvertinti šias emocinio intelekto dimensijas: savimonę (tikslus savęs įvertinimas ir pasitikėjimas savimi), savireguliaciją (savi-kontrolė, pasitikėjimas, sąmoningumas, adaptyvumas, inovatyvumas), motyvaciją (laimėjimų motyvacija, pareigingumas, iniciatyvumas, optimizmas), empatiją (kitų žmonių supratimas, formavimas, paslaugumo nuostata, sprendimų įvairovė, politinis sąmoningumas) ir socialinius įgūdžius arba kompetenciją (įtakingumas, komunikacija, konfliktų valdymas, lyderiavimas, pokyčių katalizatorius, ryšių kūrimas, bendradarbiavimas ir kooperavimasis, grupiniai sugebėjimai) (Goleman, 1999). Goleman kartu su Boyatzis'iu yra sukūręs ir dar vieną metodiką – emocinės kompetencijos testą (*Emotional Competence Inventory 360*), kuris matuoja individų įvairių kompetencijų (mokėjimų) ypatybes. Žmonės, pažįstantys tiriamąjį, turi jį įvertinti pagal dvidešimt kompetencijos sričių, kurios, Golemano manymu, susijusios su emociniu intelektu. Dėl to šis testas sulaukia nemažai kritikos: pirma, ar galima būti tikram, kad aplinkiniai žmogų pakankamai gerai pažįsta; antra, ar žmogus tikrai pažįstamas toks, koks jis iš tikrųjų yra. Beje, šis

testas skirtas tik emocinio intelekto „augimo“ perspektyvoms įvertinti ir netaikytinas, pavyzdžiui, darbuotojams atrinkti (*The Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organizations*, 2001).

Yra ir kitų emocinį intelektą matuojančių metodikų, tačiau pastaruoju metu jos mažiau reikšmingos tiriant EI, nei čia aprašyti testai. Neretai duomenys apie kai kuriuos skelbiamus emocinio intelekto testus yra dviprasmiški, o kartais tiesiog paveikti komercinių sumetimų, todėl jų plačiau nenagrinėsime.

Emocinio intelekto lavinimo galimybės

Vienareikšmio požiūrio į emocinio intelekto lavinimo galimybes nėra. Emocinis intelektas, kaip teigia Döring-Seipel, Lantermann ir Otto (Meywald, 2001), priklauso sąlyginai stabilioms žmogaus savybėms, kurioms, kaip spėjama, gali turėti šiek tiek tokios įtakos įgyti asmenybės bruožai bei socialinė patirtis (pvz., menas, bendravimas tėvų namuose ir kt.). Kita vertus, nemažai autorių teigia, kad emocinis intelektas yra išmokstamas ir genetiškai nepaveldimas (Bourey & Miller, 2001; Schulte, 1996).

Daug ginčų kyla dėl vadinamųjų EI lavinimo programų. Pavyzdžiui, Goleman (2001) yra labai tiksliai aprašęs būdus, kaip padėti vaikams pagerinti jų EI. Jis išleido nemažai knygų, skirtų pritaikyti emocinio intelekto lavinimo programas organizacijoms. Tačiau ne vienas autorius, tarp jų ir Salovey, gana skeptiškai pažymi, kad tokios populiarios intelekto lavinimo programos iš tikrųjų yra skirtos ne tikriesiems sugebėjimams, o savybėms, kurių iš individo tiki si visuomenė, plėtoti (Schulte, 1996). Antra vertus, pasigirsta nuomonių, kad net jei emocinio intelekto lavinimo programos ir nėra labai efektyvios, jos pagelbsti, kai susiduriama su ryškio-

mis emocinėmis problemomis, pavyzdžiui, su žiauriu elgesiu (Paul Harris, citata Schulte, 1996). Atlikta tyrimų, kuriais įrodyta, kad jaunų žmonių EI lavinimas leidžia pasiekti adaptyvesnio elgesio ir psichinės sveikatos pagerėjimo (Mayer, Forgas, 2001).

Norėdamos pasiekti produktyvesnių darbo santykių, įvairios mokyimo, bendruomeninės institucijos naudoja savo organizacijose įvairius EI filosofijos aspektus. Pedagogai ir konsultantai, dirbantys su vaikais, stengiasi padėti jiems įgyti emocinę savimonę, sugebėjimą atpažinti emocijas ir naudoti jas pozityviai veiklai. EI lavinimas mokykloje naudingas sprendžiant problemas, konfliktus, mokant empatijos, susidorojimo su stresu ir komunikacijos įgūdžių. EI lavinimas dažnai įtraukiamas į prievartos prevencijos programas (Gale Encyclopedia of Psychology, 2001).

Apibendrinimas

Psichologijos moksle galima išskirti dvi pagrindines emocinio intelekto traktavimo kryptis. Pirmoji emocinį intelektą aiškina kaip sugebėjimus; antroji į jo sampratą įtraukia dar ir asmenybės savybes. Taigi plačiausia prasme emocinis intelektas apibrėžiamas kaip sugebėjimai, daugiau ar mažiau susiję su asmenybės savybėmis, padedantys apdoroti emocinę informaciją, t. y. atpažinti ir suvokti emocijas ir jų reikšmę, jas asimiliuoti bei valdyti ir tuo remiantis samprotauti. Emociniam intelektui turi įtakos amžius ir įgyta patirtis. Įvairių autorių duomenimis, emocinis intelektas pasiekia aukščiausią lygį sulaukus maždaug 40–50 metų, o vėliau ima mažėti. Nėra vieningos nuomonės, ar lytis ir emocinis intelektas susiję. Taip pat nėra vienareikšmio požiūrio į emocinio intelekto lavinimo galimybes. Nors daugelis mokslininkų skeptiškai vertina emocinio intelekto lavinimo programas, tačiau pripažįstama jų reikšmė ryškių asmenybės emocinių proble-

mų korekcijai, elgesio adaptyvumo didinimui ir psichikos sveikatos gerinimui.

Pagrindinės emocinio intelekto matavimo problemos kyla dėl to, kad, pirma, nėra bendro emocinio intelekto apibrėžimo, antra, abejojama, ar įprastais klausimynais apskritai įmanoma išmatuoti emocinį intelektą, o ne nuostatą jo atžvilgiu. Todėl tinkamesniais reikėtų

laikyti tuos testus, kuriais galima tiesiogiai matuoti „pirminius“ gebėjimus (t. y. struktūrinės emocinio intelekto dalis): emocijų atpažinimą, supratimą, asimiliavimą, valdymą ir pan. Dėl emocinio intelekto konstrukto populiarumo visuomenėje nemažai sukurta skubotų, mokliškai nepagrįstų emocinio intelekto matavimo metodikų.

LITERATŪRA

Abramovitz M. (2001). What is your emotional IQ? // *Current Health* 2, vol. 28, Issue 4, p. 13–15.

Bar-On R., Parker J. D. A. (Eds.). (2000). *The Handbook of emotional intelligence: theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bourey J., Miller A. (2001). Do you know what your emotional IQ is? (cover story) // *Public Management (US)*, vol. 83, Issue 9, p. 4–10.

Cherniss C. (2000). Emotional intelligence: What it is and why it matters. Paper presented at the Annual Meeting of the Society for Industrial and Organizational Psychology, New Orleans, LA // http://www.ciconcortium.org/research/what_is_emotional_intelligence.html, aplankyta 2002 02 16.

Cherniss C., Goleman D. (2001). *The emotionally intelligent workplace: How to select for, measure, and improve emotional intelligence in individuals, groups, and organizations*. Jossey-Bass.

The Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organizations. (2001). *Measures: Emotional Competence Inventory 360* // http://www.ciconcortium.org/measures/cci_360.htm, aplankyta 2002 02 16.

Cooper R. K. (1997). *ExecutiveEQ: emotional intelligence in leadership and organizations*. New York: Perigee Book.

Derksen J., Kramer I., Katzko M. (2002). Does a self-report measure for emotional intelligence assess something different than general intelligence? // *Personality and Individual Differences*, 32, p. 37–48

Freedman J. M., Jensen, A. L., Freedman, P. E., et al. (1998). *Handle with care: emotional intelligence activity book*. San Mateo, CA: Six Seconds.

Gale Encyclopedia of Psychology, 2nd ed. (2001). Gale Group // www.findarticles.com/cf_dls/g2699/0004/2699000455/p1/article.jhtml, aplankyta 2002 03 24.

Goleman D. (1999). *Intelligenz mit viiiel Gefühl*. *Psychology Heute*, April. p. 26–31.

Goleman D. (2001). *Emocinis intelektas*. Vilnius: Presvika.

Hein S. (1999). Definition and history of “Emotional Intelligence” // <http://ciq.org/history.htm#DefinitionandHistoryofEmotionalIntelligence>”, aplankyta 2002 03 13.

Hein S. (2001). My notes from journal article “Emotional intelligence and the identification of emotion” by John Mayer and Glen Geher // *Intelligence*, vol. 22 (2), Mar.-Apr. 1996, p. 89–114 // <http://ciq.org/mayer2.htm#Copy%20of%20an%20interview%20with%20John%20Mayer%20from%20Psychology%20Today,%20July/August%201999>, aplankyta 2002 03 13.

Jerabek I. (1996 b). *Emotional Intelligence Test – 2nd revision: Psychometric properties*. Body-Mind Queendom // http://www.queendom.com/tests/psychometrics/sts_ciq.html, aplankyta 2002 03 13.

Jerabek I. (1996 a). *Emotional Intelligence Test – 2nd revision: What it measures*. Body-Mind Queendom // http://www.queendom.com/tests/iq/emotional_iq_r2_access.html, aplankyta 2002 03 13.

Jerabek I. (1999). *Emotional IQ test version 1.0 software*. Montreal, Canada: Plumeus Inc.

Kim, Ellen S. (2000). *Emotional Intelligence Assessment: Working with culture*. // <http://www.indiana.edu/~div16/MultiCultural.html>, aplankyta 2002 03 16.

Mayer J. D. (1999). Emotional intelligence: popular or scientific psychology? *APA Monitor*, vol. 3 (8), September 1999 // www.apa.org/monitor/scp99/sp.html, aplankyta 2002 03 13.

Mayer J. D., Caruso D. R., Salovey P. (2000). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence // *Intelligence*, 27 (4), p. 267–298.

Mayer J. D., Forgas P. (Eds.). (2001). Emotional intelligence in everyday life: scientific inquiry. Philadelphia, PA: Psychology Press.

Mayer J. D., DiPaolo M. T. & Salovey P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence // *Journal of Personality Assessment*, 54, p. 772–781.

Meywald E. (2001). Vernünftiges Denken ist ohne Emotionen nicht möglich. Interview mit der Kassler

Forschergruppe: Elke Döring-Scipel, Ernst Lantermann und Jürgen Otto // *Psychology Heute*, May, p. 14–15.

Schulte S. (1996). Modellfloskel “Emotionale Intelligenz” // *Psychology Heute*. August, p. 10–12.

Young, Cheri A. (1996). Validity issues in measuring psychological constructs: the case of emotional intelligence // <http://trochim.human.cornell.edu/tutorial/young/ciweb2.htm>, aplankyta 2002 03 16.

THE CONCEPT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND THE PROBLEM OF ITS ASSESSMENT

Irina Remeikaitė, Rosita Lekavičienė

Summary

The concept of emotional intelligence is rather new in Lithuania and most often mentioned only in popular magazines. This article tries to systematize the variety of existing concepts of emotional intelligence by comparing emotional intelligence with other similar concepts – social intelligence, rational intelligence etc.

In general there are two main theories defining emotional intelligence. One approach (Mayer, et al.) defines emotional intelligence only as ability, and the other (Bar-On, Goleman) includes personality traits into the concept of emotional intelligence too. Commonly emotional intelligence is defined as ability in which individual traits are more or less involved, that

helps to process emotional information – to identify and recognize emotions and their meaning, assimilate and control them so to facilitate the reasoning.

This article considers how to estimate emotional intelligence of individuals, not only their attitudes towards it, and also introduces best known methodologies (Bar-On Emotional Intelligence Inventory, Multifactoral Emotional Intelligence scale, I. Jerabek EI test etc.) and their validity questions. It also analyses relationship between emotional intelligence and personality traits, age and sex factors. It gives an opinion on how the emotional intelligence could be developed.

Iteikta 2002 09 26